

ב"ה

חג הפסח

בזמן הגלות אין צורך ב"זְכָר לַעֲבֹדוֹת"

כותב הרמב"ם:^[1] "החרוסת מצוה מדברי סופרים, זְכָר לַטִּיט שהיו עובדין בו במצרים". ובהמשך כשמבאר את "סדר עשיית מַצּוֹת אלו בליל חמשה עשר" - כותב הרמב"ם:^[2] "נוטל ידיו שנית .. ומברך המוציא לחם מן הארץ .. ואחר כך כורך מצה ומרור כאחת ומטבל בחרוסת, ומברך .. על אכילת מצות ומרורים, ואוכלן .. ואחר כך מברך .. על אכילת הזבח, ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ומברך .. על אכילת הפסח, ואוכל מגופו של פסח".

וממשיך^[3]: "בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך המוציא לחם, חוזר ומברך על אכילת מצה, וּמְטַבֵּל מצה בחרוסת ואוכל, וחוזר ומברך על אכילת מרור, וּמְטַבֵּל מרור בחרוסת ואוכל, ולא ישהה אותו בחרוסת שלא יבטל טעמו. וזו מצוה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור וּמְטַבֵּל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה, זכר למקדש".

ועל מה שכתב הרמב"ם "בזמן הזה כו' מטבל מצה בחרוסת ואוכל" - השיג עליו הראב"ד, וכתב: "זה הַקָּל".

...וצריך להבין - מהי סברת הפלוגתא דהרמב"ם והראב"ד אם "מְטַבֵּל (גם) מצה בחרוסת", אם לאו.

...ויש לבאר זאת - על פי דברי הרגצ'ובי^[4], שהשגת הראב"ד על הרמב"ם אינה אלא על מה שכתב הרמב"ם "בזמן הזה .. מְטַבֵּל מצה בחרוסת", אבל "בזמן המקדש" - גם לדעת הראב"ד "בודאי מטבילין המצה גם כן בחרוסת".

...ובטעם החילוק בין זמן המקדש לזמן הזה בנוגע לטיבול מצה בחרוסת - מבאר הרגצ'ובי: "גבי מצה יש שני טעמים על מצות אכילתן, אחד משום זכר לעוני ואחד משום זכר לחירות"¹⁵¹, ובמרור רק טעם אחד משום עבדות, וחרוסת גם כן משום עבדות. והנה בזמן המקדש בודאי מטבילין המצה גם כן בחרוסת, אך בזמן הזה, כיון דחזינן דמַצָּנָה דַּזְכָּר לעבדות בַּטֵּל, דמרור בזמן הזה דרבנן, רק במרור תיקנו משום זְכָר, אבל במצה אין צריך לתקן, כיון דנשאר בו הטעם משום חירות דהוה מהתורה, ואם כן לא שייך טיבול בחרוסת".

ובטעם הדבר שבזמן הזה "מצוה דזכר לעבדות בטל" - יש לומר בפשטות: "זכר לעבדות" - שייך רק כאשר נמצאים במצב שאין בו עבדות, שאז, צריכים לעשות "זכר" לענין העבדות שהיה בעבר. ולכן, בזמן המקדש, שלא היה מצב של עבדות - היה צורך ב"זכר לעבדות" (מרור מן התורה, ועל דרך זה במצה - זְכָר לעוני), מה-שאיין-כן בזמן הזה - מכיון שנמצאים בגלות, מצב של עבדות, אין צורך ב"זכר לעבדות", מכיון שמרגישים את ענין העבדות בפועל, ומטעם זה, "מצוה דזכר לעבדות בטל", שלכן, בטל החיוב דמרור מן התורה, אלא שחכמים תיקנו "משום זכר" (זכר למקדש), מה-שאיין-כן במצה אין צורך בתקנת חכמים, מכיון שגם בלאו הכי ישנו החיוב דמצה מן התורה - משום חירות.

...ועל פי זה מובן החילוק שבין זמן המקדש לזמן הזה בנוגע לטיבול מצה בחרוסת - לדעת הראב"ד: בזמן המקדש - מכיון שהיה במצה גם ענין העבדות, יש מקום (וצורך) לַטֵּבֵּל מצה בחרוסת, שאף היא משום עבדות - "זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים": מה-שאיין-כן בזמן הזה - מכיון ש"מצוה דזכר לעבדות בטל", ובמילא, יש במצה ענין החירות בלבד, אזי "לא שייך לטבל בחרוסת", שהיא משום עבדות.

אמנם, לדעת הרמב"ם, גם "בזמן הזה .. מטבל מצה בחרוסת" - כפי שמבאר הרגצ'ובי: "ובזה פליגי רבנו עם הראב"ד זכרונו לברכה, אם שייך תיקון דרבנן היכא שבלא זה שייך חיוב דאורייתא..." (ומוסיף עוד כמה וכמה דוגמאות לדבר).

כלומר, אף על פי ש"במצה .. נשאר.. הטעם משום חירות דהוה מהתורה" - מכל מקום, סבירא ליה להרמב"ם שגם באופן כזה שייך תיקון דרבנן, ולכן, גם בזמן הזה תקנו חכמים ענין של עבדות במצה - על ידי הטיבול בחרוסת.

- [11](#) הל" חמץ ומצה ז, יא.
- [21](#) רפ"ח
- [31](#) שם ה"ח.
- [41](#) צפע"נ על הרמב"ם כאן.
- [51](#) עיין פסחים ד' ק"ח ע"א.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי , אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמייה , צבייה זלאטע רייזל , שמואל , מנחם מענדל , ישראל אריה לייב , יוסף יצחק ,
שניאור זלמן , חיה מושקא , אברהם דוד , אהרן , חנה